

ZBIGNIEW ŻÓŁTOWSKI

POSZUKIWANIE ZŁÓŻ KOPALIN W ŚWIELE NOWEGO PRAWA GÓRNICZEGO

Dział II nowego prawa górnictwa poświęcony jest wyłącznie poszukiwaniom złóż kopalin. W myśl art. 13 dekretu państwo planuje, organizuje i prowadzi poszukiwania złóż kopalin. Organem państwa w tym zakresie działania jest państwowa służba geologiczna, powołana do życia dekretem z dnia 8 października 1951 r. o państwowej służbie geologicznej (Dz. U. Nr 52, poz. 369). W skład tej służby wchodzi jak wiadomo Centralny Urząd Geologii z jednostkami podległymi, służby resortowe i referaty geologiczne prezydentów wojewódzkich rad narodowych. Dekret z dnia 6 maja 1953 r., poddając poszukiwaniom złóż kopalin przepisom prawa górnictwa, nie określa zadań organów państwowej służby geologicznej i pozostawia to zagadnienie przepisom odrębnym.

Podstawowym aktem w tym zakresie obecnie jest cytowany wyżej dekret z dnia 8 października 1951 r., statut Centralnego Urzędu Geologii, statut Instytutu Geologicznego, uchwała Nr 828 Prezydium Rządu z dnia 26 września 1952 r. w sprawie organizacji i zakresu działania resortowych służb geologicznych (Monitor Polski Nr A-90 poz. 1405) oraz zarządzenie Prezesa Centralnego Urzędu Geologii z dnia 15 lipca 1952 r. w sprawie określenia zadań państwowej służby geologicznej w zakresie terenowym, wykonywanych przez prezydium wojewódzkich rad narodowych (Monitor Polski Nr A-63 poz. 970). Szczegółowy zakres działania poszczególnych organów państwowej służby geologicznej określają zarządzenia Prezesa Centralnego Urzędu Geologii i właściwych ministrów.

Zasady poszukiwania złóż kopalin określa uchwała Nr 864 Rady Ministrów z dnia 10 października 1952 r. w sprawie ustalania i zatwierdzania stopnia poznania zasobów (dokumentowania) złóż kopalin i rozmiaru dokonywania inwestycji przed przystąpieniem do eksploatacji złóż (Monitor Polski Nr A-90 poz. 1404) oraz instrukcje Prezesa Centralnego Urzędu Geologii na jej podstawie wydane.

Trzeba tu zaznaczyć, że Centralny Urząd Geologii opracował już projekty instrukcji ogólnych dotyczących:

- 1) ustalenia zasobów złóż kopalin stałych,
- 2) właściwości państwowej służby geologicznej do dokonywania badań w celu ustalenia stopnia poznania zasobów złóż kopalin, formy sporządzenia dokumentacji oraz trybu przedstawiania jej do zatwierdzenia Centralnemu Urzędowi Geologii (Komisji Zasobów Kopalin).

Pierwszy projekt zawiera przepisy dotyczące ustalania zasobów złóż wszystkich kopalin stałych. Przepisy te będą stosowane tylko w zakresie nieobjętym instrukcjami szczegółowymi, dotyczącymi ustalania zasobów złóż poszczególnych kopalin.

Obecnie przygotowano już projekty 8 instrukcji szczegółowych dotyczących ustalania zasobów złóż:

- 1) węgla kamiennych i brunatnych oraz łupków palnych,
- 2) ilastych surowców przemysłu materiałów ogniotrwałych i ceramiki szlachetnej,
- 3) surowców ilastych ceramiki budowlanej,
- 4) rud żelaza i pirytów,
- 5) rud metali nieżelaznych,
- 6) torfu,
- 7) piasków i żwirów,
- 8) kamieni drogowych i budowlanych.

W projektach instrukcji podane są przepisy dotyczące odrębnego postępowania przy ustalaniu zasobów złóż poszczególnych surowców, przy czym nie powtarza się w nich przepisów zawartych w instrukcji w sprawie ustalania zasobów złóż kopalin stałych,

mających zastosowanie do ustalania zasobów wszystkich kopalin stałych.

Wymienione projekty są obecnie w trakcie uzgadniania i niewątpliwie wejdą w życie w tym roku.

Poza projektami, o których była mowa, przygotowane są projekty instrukcji w sprawie ustalania zasobów złóż surowców przemysłów budowlanych, materiałów wiążących oraz złóż soli. Odrębne zagadnienie stanowi ustalenie zasobów złóż ropy naftowej i gazu ziemnego. Instrukcja w tym przedmiocie jest również w trakcie opracowywania.

Wykonując zadania zgodnie z wyżej wymienionymi przepisami, organa państwowej służby geologicznej prowadzą działalność, której techniczna strona podlega w dużym stopniu przepisom prawa górnictwa. Jak już poprzednio było powiedziane, przedsiębiorstwo lub inna instytucja, która poszukuje kopaliny, jest przedsiębiorstwem górnictwem. Przedsiębiorstwem górnictwem jest więc zarówno Instytut Geologiczny, jak i przedsiębiorstwa geologiczne i inne organa państwowej służby geologicznej poszukujące kopaliny pod warunkiem, że poszukują one kopaliny objętych rozporządzeniem Rady Ministrów wydanym na podstawie art. 1 ust. 2 prawa górnictwa. Prawo górnictwa określa w szczególności stosunek przedsiębiorstwa górnictwa do właściciela (posiadacza) nieruchomości, skutki spowodowania szkód powstałych w następstwie robót górnictwa, zasady prowadzenia ruchu zakładu górnictwa oraz kierownictwo i dozór ruchu zakładu górnictwa.

Zagadnienia te zostaną omówione szczegółowo później, obecnie należałoby jedynie podkreślić, że pojęcie przedsiębiorstwa górnictwa nie jest równoznaczne z zakładem górnictwem. Na przedsiębiorstwo składają się: zakład produkcyjny, administracja, księgowość itp. działy, tworzące jedną całość ekonomiczną. Zakładem górnictwem w rozumieniu prawa górnictwa jest tylko ta część przedsiębiorstwa, która bezpośrednio eksploatuje lub poszukuje złóż kopaliny. W zakresie poszukiwań zakładem górnictwem będzie np. grupa polowa prowadząca roboty górnictwa w celu ustalenia zasobów złóż kopaliny. Nowe prawo górnictwa nie nakłada na organa państwowej służby geologicznej obowiązku zawiadomienia urzędu górnictwa o rozpoczęciu robót poszukiwawczych, tak jak czyniło to stare prawo. Obowiązek taki będzie istniał tylko wtedy, gdy poszukiwania prowadzone będą za pomocą robót górnictwa. W tym przypadku organ państwowej służby geologicznej obowiązany jest sporządzić plan bezpiecznego prowadzenia robót górnictwa i przedstawić go do zatwierdzenia okręgowemu urzędowi górnictwu najpóźniej na 4 miesiące przed datą rozpoczęcia wykonywania planu. W czasie prowadzenia robót organa państwowej administracji górnictwa (urzędy górnictwa) mają obowiązek sprawowania nadzoru nad przedsiębiorstwami górnictwem w zakresie stosowania przepisów prawa górnictwa, w szczególności dotyczących ochrony interesu społecznego, bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzkiego, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ochrony wyrobisk górnictwa i powierzchni.

Poza organami państwowej służby geologicznej poszukiwać złóż kopaliny mogą tylko osoby fizyczne i to na warunkach określonych w prawie górnictwa. W przeciwieństwie do organów państwowej służby geologicznej osoba fizyczna, która zamierza prowadzić poszukiwania złóż kopaliny powinna uzyskać zezwolenie okręgowego urzędu górnictwa, który określi w zezwoleniu zakres, sposób i szczególne warunki poszukiwań. W myśl art. 16 ust. 2 Rada Ministrów wyda rozporządzenie, w którym ustali zasady i tryb wydawania, zmiany i cofania zezwoleń dla osób fizycznych na poszukiwania złóż kopaliny oraz zasady prowadze-

nia poszukiwań na podstawie tych zezwoleń. Rozporządzenie to niewątpliwie uwzględni zainteresowanie państwowej służby geologicznej wynikami wszelkich poszukiwań prowadzonych nawet przez osoby fizyczne i zapewni tej służbie odpowiedni wpływ na urzędy górnicze przy wydawaniu zezwoleń. W każdym razie, żeby nie utrudniać działalności poszukiwacza, powinien on mieć do czynienia tylko z jednym urzędem i to z tym, który wyda mu zezwolenie. Wydaje się, że okręgowy urząd górniczy powinien w zezwoleniu określić teren poszukiwań, ich przedmiot, metodę i czasokres, sposób sprawozdawczości bieżącej i ostatecznej z przebiegu i wyniku poszukiwań, uprawnienia poszukującego wobec osób trzecich oraz inne szczególne warunki. Warunki zezwolenia będą zależały od rozmiaru i doniosłości zamierzonych poszukiwań oraz ich przedmiotu.

Przebieg poszukiwań może uzasadnić potrzebę zmiany pewnych warunków zezwolenia wskutek przyczyn, których nie będzie można przewidzieć w chwili wydawania zezwolenia. Zmiana warunków zezwolenia powinna być możliwa bądź na wniosek poszukiwacza, bądź z urzędu przez okręgowy urząd górniczy stosownie do przebiegu i wyników bieżących poszukiwań. Cofnięcie zezwolenia na poszukiwanie złóż kopalin powinno być możliwe w wypadku niestosowania się poszukiwacza do warunków zezwolenia lub ze względu na szczególnie ważny interes społeczny.

Okręgowy urząd górniczy obowiązany jest sprawować nadzór nad poszukiwaniami złóż kopalin prowadzonymi przez osoby fizyczne. Zakres nadzoru obejmować będzie prawdopodobnie zgodność prowadzonych robót geologiczno-poszukiwawczych z przepisami bezpieczeństwa, wydanymi przez organa państwowej administracji górnictwa, oraz zgodność tych robót z udzielonym zezwoleniem. Ocena przebiegu i wyników poszukiwań należeć będzie niewątpliwie do właściwych organów państwowej służby geologicznej. Z uwagi na potrzebę jednolitego nadzoru kontakt organów państwowej służby geologicznej z poszukiwaczem powinien następować przez właściwy okręgowy urząd górniczy.

Okręgowy urząd górniczy może nakazać poszukiwaczowi prywatnemu zmianę lub przerwanie czynności poszukiwawczych, gdy poszukiwania prowadzone są w sposób naruszający przepisy prawa lub interes społeczny, w szczególności gdy mogą zagrozić bezpieczeństwu zakładów górniczych lub przeszkadzać ich ruchowi, zagrozić zniszczeniem złóż kopalin, przeszkadzać czynnościom poszukiwawczym wykonywanym już przez kogo innego albo zagrażać źródłom wód mineralnych, dla których zabezpieczenia, ustanowiono okręg ochrony górniczej.

Każdy obywatel, który odkryje złoża kopaliny czy to w wyniku prowadzonych poszukiwań, czy też przypadkowo, obowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym najbliższy okręgowy urząd górniczy. W zawiadomieniu należy podać czas, miejsce i sposób dokonania odkrycia, załączając w miarę możliwości próbki kopaliny. Nie dotyczy to oczywiście pracownika państwowej służby geologicznej, który o odkryciu zawiadamia swojego przełożonego, a nie urząd górniczy.

Osoba prywatna prowadząca poszukiwania kopalin bez zezwolenia okręgowego urzędu górniczego oraz osoba, która nie zawiadomi urzędu górniczego o odkryciu złóż kopaliny, podlega karze pracy poprawczej do trzech miesięcy lub karze grzywny do 3000

złotych. Wymiar kary następuje w trybie i na zasadach ustawy o orzecznictwie karno-administracyjnym (Dz. U. z 1951 r. Nr 66 poz. 454).

Osoba, która odkryje złoża kopaliny, otrzyma nagrodę w postaci świadectwa odkrywcy i premii pieniężnej. Nagroda należy się bez względu na to, czy kopalina była objęta zezwoleniem na poszukiwanie, czy też została odkryta przypadkowo. Wysokość premii uzależniona jest od naukowej, technicznej albo gospodarczej doniosłości odkrycia oraz od poniesionych kosztów i czasu trwania poszukiwań. Premia ta jest wolna od wszelkich obciążeń publicznych. W myśl art. 20 ust. 2 prawa górniczego, prawo do nagrody przysługuje odpowiednio wszystkim osobom, które przyczyniły się bezpośrednio do odkrycia złóż kopaliny. Należy przypuszczać, że chodzi tu o osoby prywatne a nie organa państwowej służby geologicznej. Zasady i tryb wydawania świadectwa odkrywcy oraz ustalania i wypłaty przez państwo premii określi Rada Ministrów w drodze rozporządzenia. O świadectwo odkrywcy oraz premię ubiegać się może tylko osoba prywatna. Nagradzanie pracownika państwowej służby geologicznej, który odkryje złoża w wykonaniu swego obowiązku, wynikającego z umowy o pracę, będzie miało miejsce niewątpliwie w formie przyznawania premii lub nagród przez zakład pracy, a w przypadku kiedy odkrycie będzie miało szczególne znaczenie dla gospodarki narodowej, w formie przyznania nagrody państwowej. Świadectwo odkrywcy oraz premia będzie się jednak należała pracownikowi państwowej służby geologicznej, o ile odkryje on złoża kopaliny wskutek poszukiwań przeprowadzonych w czasie wolnym od pracy, np. w czasie urlopu.

Przepis art. 21 prawa górniczego upoważnia organa państwowej służby geologicznej oraz osoby prywatne, prowadzące poszukiwania złóż kopalin na podstawie zezwolenia, do wstępu na nieruchomości dla przeprowadzenia poszukiwań złóż kopalin. Rada Ministrów określi w drodze rozporządzenia zasady i sposób korzystania z tego upoważnienia oraz zasady i tryb wydawania decyzji stwierdzających prawo wstępu na nieruchomości dla przeprowadzenia na nich poszukiwań złóż kopalin. Przepis ten, podobnie jak przepis art. 24, dotyczący naprawienia szkód powstałych na nieruchomościach na skutek poszukiwań złóż kopalin, usuwa dotkliwą lukę powstałą po uchynieniu ustawy z dnia 28 czerwca 1939 r. o uprawnieniach Państwowego Instytutu Geologicznego w zakresie prac górniczych i terenowych (Dz. U. R. P. Nr 59 poz. 390). Ustawa ta uprawniała osoby delegowane przez Państwowy Instytut Geologiczny, będący wówczas jedynym właściwym organem państwowej służby geologicznej, do prac badawczych w terenie, do wstępu wraz z personelem pomocniczym na wszelkie grunty oraz omawiała odpowiedzialność za wszelkie szkody z tym związane. Ustawa została zniesiona dekretem z dnia 8 października 1951 r. o państwowej służbie geologicznej i do tej pory zagadnienia związane ze wstępem na nieruchomości w celu poszukiwania złóż kopalin nie były prawnie uregulowane. W myśl przepisów prawa górniczego wejście organów państwowej służby geologicznej na nieruchomości będzie mogło nastąpić na podstawie decyzji właściwej władzy. Decyzja taka będzie konieczna w przypadku, gdy posiadacz nieruchomości nie zgodzi się dobrowolnie na wejście na grunt czy to organu państwowej służby geologicznej, czy też poszukiwacza prywatnego.

ROZDZIAŁ ROBÓT I PRODUKCJA PRZEDSIĘBIORSTW GEOLOGICZNYCH

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego Nr 208 z dnia 29 lipca 1953 r. (Biuletyn PKPG, Nr 24 poz. 104) reguluje sprawę opracowania projektów planu rozdziału robót geologicznych oraz projektów programu produkcji przedsiębiorstw geologicznych. Do zarządzenia dołączona jest szczegółowa instrukcja oraz wzory druków.

(a)

GÓRNICZE MIERNICTWO POWIERZCHNIOWE

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 1 sierpnia 1953 roku w sprawie stosowania przepisów dekretu o państwowej służbie geodezyjnej i kartograficznej do górniczego miernictwa powierzchniowego (Dziennik Ustaw P.R.L. Nr 38 poz. 167) pomiary służące do wyznaczania i badań złóż kopalin oraz ich zasięgu i wartości zostały zaliczone do pomiarów specjalnych.

(a)